

Kadına Yönelik Fiziksel ve Cinsel Şiddet: Üç Grup Evli Çiftte Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Evrin ERBEK *, Nezih ERADAMLAR **, Emrem BEŞTEPE *, Hülya AKAR ***, Latif ALPKAN ****

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, üç grup evli çiftte kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddetin karşılaştırılması amaçlandı.

Yöntem: Evlilik sorunları nedeniyle Evlilik Danışma Merkezine (EDAM) başvuran (n=50) ve mahkeme tarafından EDAM'a yönlendirilen (n=50) iki grup evli çift ile genel popülasyondan (n=50) evli çiftlerin evlilik yaşantıları ve evlilik içerisindeki fiziksel ve cinsel şiddet karşılaştırıldı. Değerlendirmede sosyodemografik veri formunun yanı sıra Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği (DSÖÖ) kullanılmıştır.

Bulgular: Her üç grup; yaş ortalaması, evlilik süresi, doğum yeri, dini inanç gibi sosyodemografik veriler açısından birbirine benzer bulunmuştur. Gruplar öğrenim düzeyi, ilk evlilik yaşı, evlenme biçimi, ekonomik düzey, sosyal güvence gibi sosyodemografik veriler açısından ise farklılık göstermektedir. Kontrol grubunda kadına karşı fiziksel ve cinsel şiddet diğer iki gruba göre anlamlı derecede düşük bulundu. Mahkeme grubunda kadınların fiziksel şiddete (% 66) ve % 6.2'sinin hergün cinsel ilişkiye zorlandıkları saptandı. Bu gruptaki erkeklerin % 20'sinin, EDAM grubundaki erkeklerin de % 24'ünün fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmelerine rağmen, bu sonuçlar istatistiksel açıdan anlamlı bulunmadı. Her üç grupta da fiziksel ve cinsel şiddete en çok maruz kalanların kadınlar olduğu dikkat çekiciydi.

Tartışma ve Sonuç: Araştırmamızda, saldırganlığın evlilik yaşantısını olumsuz etkilediği ve genelde önemli bir boşanma sebebi olduğu saptandı.

Anahtar kelimeler: Fiziksel şiddet, cinsel şiddet, evlilik yaşantısı, kadınlar

Düşünen Adam; 2004, 17(4):196-204

ABSTRACT

Study in Three Groups of Couples

Objective: The purpose of this research is to compare physical and sexual violence in three groups of couples.

Method: First group consists of couples who have a demand for professional counselling (n=50) (Marital Counselling Unit-EDAM). Second group consists of couples who were sent by the family law court for marital counselling (n=50) and the control group consists of persons who have no contact with a mental health in or outpatient department (n=50). In evaluation, in addition to a sociodemographical form, State-trait Anger Expression Index is used.

Results: The sociodemographical characteristics of the three groups such as mean of age, duration of marriage, birthplace and religious belief were found similar but other variables such as educational level, age of marriage, types of marriage, socioeconomical status and social security status were found statistically different. In the control group, physical and sexual violence towards women were found to be significantly lower than the other two groups. In the group sent by court, women experienced physical violence (66 %) and 6.1 % of them were always forced to intercourse. 20 % of men in this group and 24% of men in the EDAM's group reported physical violence from their wives but it did not reach statistical significance. Among the three groups, physical and sexual violence towards women were obviously higher than towards men.

Conclusion: It can be concluded that violence has negative impact on marriages and is a major cause of divorce in general.

Key words: Physical violence, sexual violence, marital experience, women

Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 12. Psikiyatri Servisi, * Uzm. Dr., ** Şef Yard. Uzm. Dr., *** Ass. Dr., **** Şef Uzm. Dr.

GİRİŞ

Aile içi şiddet, ülkemizde ve dünyada evlilikte rastlanılan en yaygın ve en ciddi sorunlardan biridir. Aile içi şiddete çoğunluğu kadın olmak üzere eşler, çocuklar, kardeşler, yaşlılar, bakıma gereksinimi olan özürliüler hedef olabilmektedir. Aile içi şiddet çok boyutlu bir sorundur. Bir ailede bir türde şiddet yaşıyorsa, genellikle bu diğer türlerde de şiddetin yaşandığına ilişkin bir işaret olabilmektedir (1-3). Şiddet üzerinde en çok hemfikir olunan tanım, “eşlerden birinin fiziksel, psikolojik yaralanmasıyla veya yaralanma tehdidiyle sonuçlanan, istemli olarak yapılan ya da istemli olarak yapıldığı algılanan bir eylem” olduğu tanımıdır (4). Kadına yönelik şiddetin fiziksel saldırıyı içermese de alabileceği sözel, duygusal ve cinsel boyutlarını bilmekteyiz. Gülcur (1999) yılında yapmış olduğu bir çalışmada, kadınların % 89’unun psikolojik şiddete maruz kaldığını, bunların % 39’unun fiziksel şiddete maruz kaldığını, % 15.7’sinin cinsel ilişkiye zorlandığını, % 5.2’sinin ekonomik sınırlamalarla tehdit edildiğini saptamıştır (5). Bir başka çalışmada, Türk erkeklerinin % 30’unun eşlerine karşı şiddet uyguladığı saptanmıştır (6).

Ailede kadına yönelik saldırganlığın tarihi, insanlıkla yaşıttır. Bu konudaki en eski bulgu, Virginia Tıp Fakültesi’nde yapılan bir çalışmada ortaya konulmaktadır. Bu çalışmada 2000-3000 yıllık kadın mumyalarda ölüme neden olan kafa kırıklarının oranı %30-50, erkek mumyalarda ise, % 9-20 arasındadır. Bunların barış zamanında kişiler arası şiddetle meydana geldiği iddia edilmektedir (7,8). Koca dayığı, tarih boyunca geçerli olan toplumsal kurallar, medeni olduğu iddia edilen yasalarda bile desteklenmekte hatta yasal olarak kabul edilen yerler bile bulunmaktadır. Bunun en iyi örneği, 1970’lere kadar geçerli olan Pennsylvania eyalet kanunlarında, kocaların, karılarını saat 22.00’den sonra ve pazar günleri dövmelerini yasaklamasıdır (9,10,11).

Kadına yönelik saldırganlık problemi bilimsel ortamlarda, ancak 1970’lerde gündeme gelebildi. Konunun bu zamana kadar ilgi çekmemesi, problemin yaygınlığının ortaya konulamamasına, eşler arasındaki şiddetin olağan kabul edilmesine ve sorunun inkâr edilmesine, bu dönemde gündeme gelmesi de Vietnam Savaşı’ndan sonra şiddete toplumsal bir tepki gösterilmesine, kadın hareketinin güçlenmesine bağ-

lanmaktadır (12).

Her yıl 8 milyondan fazla çift evlilik içi şiddet yaşamaktadır. Bu sorunu çözmek için önerilen seçeneklerden biri evliliğin seyrine erken müdahaledir, çünkü evlilik doyumunun ve eşler arasındaki bağlılığın yüksek olması durumunda öfkenin kontrol edilmesi kolaylaşır.

Evlilik içi şiddetin evliliğin seyrine olan etkilerini anlamamızda yeni evli çiftlerle yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular çok değerlidir. Yeni evli çiftleri içeren örneklem grubu ayrılık ya da boşanma nedeni ile bitmek üzere olan evlilikler dışlandı için biraz önyargı taşır. Kurulan evlilikler ile ilgili uzunlamasına çalışmalar kısıtlıdır, çünkü evlilik uyumsuzluğunun evliliğin seyri içinde başlangıcı kafa karıştırıcıdır. Uluslararası Sağlık Merkezi istatistiklerine göre (1990), evliliğin ilk yıllarında evlilik içi şiddet oranı ve evliliğin istikrarsız olması olasılığı oldukça yüksektir (13-15). Evlilik içi şiddet ve bu durumun evliliğin gidişini nasıl etkilediği ile ilgili yapılan çalışmalardan birinde çalışmaya nişanlı çiftler alınarak evlilik öncesi fiziksel saldırganlığın evliliğin seyrini nasıl etkilediği incelenmiştir. Çiftlerin % 57’sinin (% 44 kadın, % 31 erkek) evlilik öncesinde de saldırgan davranış gösterdiği bulunmuştur. Daha sonra eşlerden birinin sürekli saldırgan davranışlar gösterdiği çiftler ile saldırganlığı olmayan çiftlerin evlilik sonrası 18. ve 30. aylarda evlilik uyumları karşılaştırıldığında, saldırgan olmayan evli çiftlerin evlilik uyumu belirgin olarak daha yüksek bulunmuştur. Yapılan bu çalışmada erkekler kadınlara göre daha saldırgan bulunmuş ve saldırganlığın evlilik uyumsuzluğu ve istikrarsızlığını belirgin olarak artırdığı saptanmıştır. Literatürde evliliğin ilk yıllarında yüksek olan evlilik uyumsuzluğunun bu çalışmada fiziksel saldırganlıkla ilişkili olabileceği belirtilmiştir. Ayrıca eşler arasında görülen saldırganlığın Eksen I ve Eksen II psikiyatrik bozukluklarıyla ilişkisine de vurgu yapılmıştır (16-18).

1997 yılında Türkiye’de yapılan bir alan çalışmasında, kadınların % 10’u eşlerinden sık sık (% 3.5) ve ara sıra (% 6.5) dayak yediklerini bildirirken, erkeklerin % 2.1’inin sık sık, % 1.2’sinin ara sıra eşleri tarafından fiziksel şiddete uğradıkları saptanmıştır. Eş tarafından şiddet görme oranlarının, yaşa göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Eşle kavgaya varan

Tablo 1. Gruplara göre yaş, evlilik süresi ve ilk evlilik yaşı ortalaması dağılımı.

	EDAM				MAHKEME				KONTROL			
	ort±std.	T	Sd	P	ort±std.	T	Sd	P	ort±std.	T	Sd	P
Yaş	36.1±0.9	2.9	98	98	35.6±0.8	1.95	98	0.8	37.8±1.0	1.31	98	0.6
Erkek	38.7±1.7				37.2±1.1				39.1±1.1			
Kadın	33.6±1.1				33.9±1.2				36.4±1.4			
Evlilik süresi	14.8±1.9				13.7±1.5				12.0±1.1			
İlk evlilik yaşı	24.0±0.5				23.3±0.4				25.2±0.5			

Gruplar arası evlilik süresi: $F: 0.7$ $SD: 2$ $P: 0.4$
Gruplar arası ilk evlilik yaşı: $F: 3.6$ $SD: 2$ $P: 0.03$

tartışma yapma oranı arttıkça, özellikle kadınların eş tarafından dövülme oranlarının arttığı, aynı durumun eşin hakaretlerine maruz kalma açısından da geçerli olduğu ortaya çıkmıştır (19). Bu çalışmanın amacı, mahkeme tarafından çift terapisine yönlendirilen evli çiftlerde aile içi şiddetin evlilik danışmanlığı alma talebi olan veya hiç yardım talebi olmayan çiftlere oranla daha sık olduğu hipotezinden yola çıkarak, üç grup evli çiftte kadına yönelik cinsel ve fiziksel şiddeti karşılaştırmaktır.

YÖNTEM

Araştırma grubunu Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Evlilik Danışma Merkezi'ne (EDAM) psikiyatrik yardım almak için ilk kez başvuran 50 evli çift (50 kadın, 50 erkek) ile mahkeme tarafından psikolojik yardıma ihtiyaç duymadıklarının belirlenmesi için EDAM'ye yönlendirilen boşanma aşamasındaki 50 çift oluşturmuştur.

Karşılaştırma grubunu ise, herhangi bir psikolojik yardım almamış rastlantısal olarak seçilen 50 evli çift (50 kadın, 50 erkek) oluşturmuştur. Araştırmaya toplam 150 evli çift (150 kadın, 150 erkek) katılmıştır.

Araştırmada eşlerin öfke yaşantılarının ifadesi ve kontrolüne yönelik davranışları ölçmek amacıyla; Durumluk Sürekli Öfke İfadesi Ölçeği-DSÖİÖ (State-Trait Anger Expression Inventory) ile veri toplamak amacıyla çeşitli demografik bilgilerin toplandığı bilgi formu kullanılmıştır. DSÖİÖ'nün Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçekleri (SÖÖTÖ) adı altında Özer (1994) tarafından yapılmıştır. Durumluk Öfke Ölçeğiyle ilgili çalışma-

lar henüz tamamlanmamıştır. Çalışması tamamlanan ölçeklerin, ölçek geliştirmede önemli görülen belirli bazı ölçütleri yeterli ölçüde karşıladığı görülmektedir. Kendini değerlendirme türü bir ölçektir, zaman kısıtlaması yoktur. Grup olarak uygulanabilir. Ergen ve yetişkinlere uygulanır. 44 maddelik bir ölçektir: Sürekli Öfke (10 madde), Öfke İfade Tarzı (24 madde). İfade Tarzı Ölçeğinin alt ölçekleri: Kontrol altına alınmış öfke (8 madde), Dışavurulan öfke (8 madde) ve İçte tutulan öfke (8 madde). Maddeler arasında puanlanır (20). Sürekli öfke ve öfke tarzı ölçekleri ve demografik veri formu, kendini değerlendirme türü ölçekler olduğu için çalışmaya okuma yazma bilen evli çiftler alındı. Yardım talebi olan evli çiftler ilk poliklinik başvuruları sırasında çalışmaya alınırken daha önce yardım için başvurmuş ve terapi sürecinde olan çiftler çalışma dışı bırakıldı.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Araştırmada kullanılan "sürekli öfke tarzı" ölçeğinin ortalama puanlarının gruplar arası karşılaştırılmasında varyans analizi (ANOVA), "ileri ki-kare testi", sosyodemografik özelliklerin gruplara göre ve grupların ölçek puanlarına göre karşılaştırılmasında ki-kare testi, bağımsız gruplarda student t testi, lineer regresyon ve nonparametrik korelasyon analizleri uygulanmıştır.

BULGULAR

Her üç grup; yaş ortalaması, evlilik süresi, çocuk sayısı, doğum yeri, aile bütünlüğü, inanç gibi sosyodemografik veriler açısından birbirine benzer bulunmuştur. Gruplar öğrenim düzeyi, ilk evlilik yaşı, evlenme biçimi, ekonomik düzey, sosyal güvence gibi

Tablo 2. Öğrenim durumunun gruplara göre karşılaştırılması.

Öğrenim durumu	EDAM		MAHKEME		KONTROL		x ²	SD	P
	N	%	N	%	N	%			
Okuma-yazma	0	-	2	2.0	0	-	28.1	8	0.000
İlkokul	28	28.0	30	30.0	16	16.0			
Orta-lise	34	34.0	43	43.0	26	26.0			
Meslek eğitimi	8	8.0	4	4.0	7	7.0			
Üniversite	30	30.0	21	21.0	51	51.0			

Tablo 3. Demografik ve ekonomik durumun gruplara göre karşılaştırılması.

	EDAM		MAHKEME		KONTROL		x ²	SD	P
	N	%	N	%	N	%			
Şu anda çalışmıyor	44	44.0	37	37.0	16	16.0	19.4	2	0.000
Bir dönem işsiz kalmış	19	19.6	26	27.7	25	25.0	1.77	2	0.4
Ailenin ekonomik yönden geçim zorluğu									
Yoğun	8	8.0	23	23.0	3	3.0	35.7	6	0.000
Orta	45	45.0	28	28.0	23	23.0			
Hafif	11	11.0	13	13.0	21	21.0			
Sorun yok	36	36.0	36	36.0	53	53.0			
Sosyal güvencesi olmayanlar	19	19.0	45	45.0	7	7.0	41.7	2	0.000
Doğum yeri									
Köy	33	33.0	29	29.0	29	29.0	0.7	4	0.9
İlçe	16	16.0	17	17.0	19	19.0			
Kent	51	51.0	54	54.0	52	52.0			
Doğum yeri bölge									
Marmara Bölgesi	26	26.0	37	37.0	28	28.0	27.8	14	0.01
Ege Bölgesi	1	1.0	2	2.0	6	6.0			
Karadeniz Bölgesi	28	28.0	29	29.0	34	34.0			
İç Anadolu Bölgesi	23	23.0	14	14.0	7	7.0			
Doğu Anadolu Bölgesi	13	13.0	6	6.0	13	13.0			
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	5	5.0	4	4.0	4	4.0			
Akdeniz Bölgesi	3	3.0	3	3.0	0	-			
Yurt dışı	1	1.0	5	5.0	8	8.0			

sosyodemografik veriler açısından ise farklılık göstermektedir (Tablo 1, 2, 3, 4). Çalışmaya alınan üç grubun ilk evlilik yaşı karşılaştırıldığında, kontrol grubunda ilk evlilik yaşı daha yüksek ve ortalama 25 olarak saptanmıştır (Tablo 1). Çalışma durumu değerlendirildiğinde üç grup arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu farklılık kontrol grubunda olanların diğer gruplarda olanlara göre çalışmıyor olma durumlarının daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Geçim zorluğu açısından gruplar karşılaştırıldığında anlamlı farklılık saptanmıştır. İleri ki-kare uygulandığında bu farklılığın mahkeme grubunda yoğun geçim zorluğu yaşayanların sayısının, EDAM grubunda ise, orta derecede geçim zorluğu yaşayanların sayısının diğer gruplara göre daha yüksek olma-

sından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Çalışmaya alınan üç grubun sosyal güvenceleri karşılaştırıldığında, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu farklılığın, mahkeme grubunda sosyal güvencesi olmayanların sayısının diğer iki gruba göre daha yüksek olmasından kaynaklandığı bulunmuştur (Tablo 3).

Yine üç grubun evlenme biçimleri karşılaştırıldığında, EDAM grubunda görücü usulü evlenme biçiminin anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır. Mahkeme grubunda ise evliliklerin daha çok görücü usulü isteyerek, görücü usulü zorla veya anlaşarak gerçekleştiği görülmüştür. Kontrol grubunda ise anlaşarak evlenme biçiminin daha yüksek olduğu

Tablo 4. Çiftin evlenme biçiminin gruplara göre karşılaştırılması.

Evlenme biçimi	EDAM		MAHKEME		KONTROL		x ²	SD	P
	N	%	N	%	N	%			
Kaçarak	2	4.0	5	10.0	1	2.0	20.7	10	0.002
Anlaşarak	22	44.0	22	44.0	36	72.0			
Görücü usulü isteyerek	24	48.0	16	32.0	9	18.0			
Görücü usulü zorla	0	-	2	4.0	0	-			
Bir süre birlikte yaşayarak	1	2.0	4	8.0	3	6.0			
Diğer	1	2.0	1	2.0	1	2.0			

Tablo 5. Eşten dayak yeme ve cinsel ilişkiye zorlanmanın gruplara göre karşılaştırılması.

Eşden dayak yeme	EDAM		MAHKEME		KONTROL		x ²	SD	P
	N	%	N	%	N	%			
Var	25	25.3	31	31.0	4	4.0	42.7	4	0.000
Bir dönem varmış, artık yok	9	9.1	12	12.0	0	-			
Cinsel ilişkiye zorlanma							23.6	6	0.001
Yok	64	64.6	71	71.7	90	90.0			
Bazen	29	29.3	19	19.2	9	9.0			
Sıklıkla	2	2.0	6	6.1	1	1.0			
Her zaman	4	4.0	3	3.0	0	-			

Tablo 6. Cinsiyete göre cinsel ilişkiye zorlanmanın gruplara göre karşılaştırılması.

Cinsel ilişkiye zorlama	EDAM *				MAHKEME **				KONTROL ***			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Yok	36	73.5	36	73.5	43	86.0	28	57.1	46	92.0	44	88.0
Bazen	12	24.5	12	24.5	6	12.0	13	26.5	4	8.0	5	10.1
Sıklıkla	1	2.0	1	2.0	1	2.0	5	10.2	0	-	1	2.0
Her zaman	0	-	0	-	0	-	3	6.1	0	-		

* $\chi^2:5.85$ SD: 3 P: 0.1

** $\chi^2:11.4$ SD: 2 P: 0.01

*** $\chi^2:1.15$ SD: 2 P: 0.5

gözlenmiştir (Tablo 4).

Eşten dayak yemeye göre gruplar kendi aralarında karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p = 0.000). Bu farklılık kontrol grubunda eşinden dayak yiyenlerin sayısının düşük olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 5).

Cinsel ilişkiye zorlanma açısından gruplar kendi aralarında karşılaştırıldığında, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p = 0.001). İleri ki kare testine göre bu farklılığın, kontrol grubunda bazen cinsel ilişkiye zorlananların sayısının diğer gruplara göre düşük oluşu ve her zaman

cinsel ilişkiye zorlananların hiç olmamasından kaynaklandığı saptanmıştır (Tablo 5). Mahkeme grubunda erkeklerin % 26'sının bazen, % 10'unun sıklıkla, % 6'sının her zaman eşlerini cinsel ilişkiye zorladıkları ve % 66'sının ise, eşlerine karşı fiziksel şiddet uyguladığı saptanmıştır. Mahkeme grubunda kadınların % 20'sinin, EDAM grubundaki kadınların ise, % 24'ünün eşine fiziksel şiddet uyguladığı saptanmış olup, bu veriler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Tablo 6, 7).

Genel "öfke" ortalama puanlarına göre üç grup karşılaştırıldığında, EDAM-mahkeme ve kontrol-mahkeme grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark-

Tablo 7. Cinsiyete göre dayak yemenin gruplara göre karşılaştırılması.

	EDAM *				MAHKEME **				KONTROL ***			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Esşden dayak yeme												
Var	12	24.5	22	44.0	10	20.0	33	66.0	2	4.0	2	4.0
Yok	37	75.5	28	56.0	40	80.0	17	34.0	48	96.0	48	96.0

* χ^2 : 4.17 SD: 1 p: 0.004

** χ^2 : 21.56 SD: 1 p: 0.000

*** χ^2 : 0.00 SD: 1 p: 1.00

Tablo 8. "Genel Öfke" ortalama puanlarının gruplar arası karşılaştırılması / Ölçek puan aralığı: 10-40.

GRUP	Ort±Std. sapma	F	SD	P
Genel	22.0±6.1	12.3	2	0.000
EDAM (1)	23.4±6.3			
Mahkeme (2)	19.5±5.5			
Kontrol Grubu (3)	23.0±6.0			
	Ortalama farkları		Std. hata	P
EDAM (1)-Mahkeme (2)	3.82		0.8	0.000
EDAM (1)-Kontrol Grubu (3)	0.41		0.8	0.8
Kontrol Grubu (3)-Mahkeme (2)	3.41		0.8	0.000

Tablo 10. "Öfke Dışa Vurma" ortalama puanlarının gruplar arası karşılaştırılması / Ölçek puan aralığı : 8-32.

GRUP	Ort±Std. sapma	F	SD	P
Genel	16.4±4.6	12.3	2	0.000
EDAM (1)	17.8±4.7			
Mahkeme (2)	14.7±4.4			
Kontrol Grubu (3)	16.6±4.4			
	Ortalama farkları		Std. hata	P
EDAM (1)-Mahkeme (2)	3.16		0.6	0.000
EDAM (1)-Kontrol Grubu (3)	1.21		0.6	0.1
Kontrol Grubu (3)-Mahkeme (2)	1.95		0.6	0.007

lık saptanmıştır (p = 0.000).

EDAM-kontrol grubu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Mahkeme grubunun genel "öfke" düzeyi ortalaması her iki gruba göre daha düşük bulunmuştur (Tablo 8).

Her üç grubun, sürekli öfke tarzı ölçeğinin "öfke içe atma" alt ölçek ortalamaları karşılaştırıldığında, sadece EDAM-mahkeme grubu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p = 0.008). EDAM grubunun öfke içe atma ortalaması mahkeme grubunun öfke içe atma ortalamasından daha yüksek

Tablo 9. "Öfke İçe Atma" ortalama puanlarının gruplar arası karşılaştırılması / Ölçek puan aralığı: 8-32.

GRUP	Ort±Std. sapma	F	SD	P
Genel	17.3±4.2	4.5	2	0.01
EDAM (1)	18.2±4.2			
Mahkeme (2)	16.4±4.3			
Kontrol Grubu (3)	17.2±4.1			
	Ortalama farkları		Std. hata	P
EDAM (1)-Mahkeme (2)	1.79		0.6	0.008
EDAM (1)-Kontrol Grubu (3)	0.95		0.6	0.2
Kontrol Grubu (3)-Mahkeme (2)	0.84		0.6	0.3

Tablo 11. "Öfkeyi Kontrol Edebilme" ortalama puanlarının gruplar arası karşılaştırılması / Ölçek puan aralığı : 8-32.

GRUP	Ort±Std. sapma	F	SD	P
Genel	23.6±5.1	15.0	2	0.000
EDAM (1)	22.3±4.8			
Mahkeme (2)	25.7±4.9			
Kontrol Grubu (3)	22.6±4.8			
	Ortalama farkları		Std. hata	P
EDAM (1)-Mahkeme (2)	1.79		0.7	0.000
EDAM (1)-Kontrol Grubu (3)	0.95		0.7	0.9
Kontrol Grubu (3)-Mahkeme (2)	0.84		0.7	0.000

bulunmuştur (Tablo 9).

Her üç grubun, sürekli öfke tarzı ölçeğinin "öfke dışa vurma" alt ölçek ortalamaları karşılaştırıldığında, EDAM-mahkeme ve kontrol-mahkeme grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır. EDAM-kontrol grubu arasında "öfke dışa vurma" ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Mahkeme grubunun kontrol ve EDAM grubuna göre "öfke dışa vurma" ortalamaları daha düşük bulunmuştur (Tablo 10).

Her üç grubun, sürekli öfke tarzı ölçeğinin “öfkeyi kontrol edebilme” alt ölçek ortalamaları karşılaştırıldığında, EDAM-mahkeme grubu ve kontrol-mahkeme grubu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p = 0.000$). EDAM-kontrol grubu arasında “öfkeyi kontrol edebilme” ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Mahkeme grubunun “öfkeyi kontrol edebilme” ortalaması her iki gruba göre daha yüksek bulunmuştur (Tablo 11).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Aile içi şiddet, ülkemizde ve dünyada, evlilikte rastlanılan en yaygın, en ciddi sorundur. Bir ailede bir türde şiddet yaşanıyorsa, genellikle bu diğer türlerde de şiddetin yaşandığına dair bir işaret olabilmektedir (1). Kadına yönelik saldırganlık sorununun bu zamana kadar ilgi çekmemesi, sorunun yaygınlığının ortaya konulamamasına, eşler arasındaki şiddetin olağan kabul edilmesine ve sorunun inkâr edilmesine bağlanmıştır (7).

Gülcur (1999), yaptığı çalışmada, kadınların % 89'unun psikolojik şiddete maruz kaldığını, bunların % 39'unun fiziksel şiddete maruz kaldığını, % 15.7'sinin cinsel ilişkiye zorlandığını, % 5.2'sinin ekonomik sınırlamalarla tehdit edildiğini saptamıştır (4).

İkkaracan (2001), yaptığı bir alan çalışmasında, Türkiye'nin doğusunda evli kadınların yarısından çoğunun fiziksel (% 57.9), duygusal (56.6) ve sözel şiddete maruz kaldığını saptamıştır. Bununla birlikte evli kadınların % 51.9'unun fiziksel şiddetin yanı sıra cinsel şiddete de maruz kaldıklarını rapor ettiklerini belirtmiştir (4).

Evlilik içi şiddeti ve bu durumun evliliğin gidişini nasıl etkilediğini araştıran O'Leary ve arkadaşları, saldırganlığın evlilik uyumsuzluğu ve istikrarsızlığını belirgin olarak arttırdığını ve erkeklerin kadınlara göre daha saldırgan olduklarını saptamıştır (14).

Bu çalışmada, EDAM ve kontrol grubunun genel öfke düzeyi yüksek bulunup beklenenin tersine mahkeme grubundaki olguların öfke düzeyi düşük bulunmuştur. Grupların öfke tutumları karşılaştırıldığında; EDAM grubundaki olguların hem öfkeyi içe atmada, hem de öfkeyi dışavurmada yüksek puan aldıkları

gözlenirken, mahkeme grubunda yine beklenenin tersine öfkeyi dışa vurma puanı düşük saptanırken öfkeyi kontrol etme puanları diğer gruplardan yüksek bulunmuştur. Toplumumuzda ikili ilişkilerde sorun yaşanmasının normal kabul edilmesi ve bir şey yapılmaması gerektiği düşüncesi öylesine yaygındır ki, eşler çoğu zaman yaşadıklarını dışarıya aksettirmekte, bu tabloyu kabul etmekte ve ancak çok farklı bir boyuta geldiğinde yardım arama ihtiyacı hissetmektedirler. Bu boyut ise, ayrılma / boşanma aşamasına gelmiş olması ya da evlilik içi çatışmanın kişilerin toplumsal, sosyal, mesleki, ekonomik ya da beden / ruh sağlığı alanında ciddi komplikasyonlara yol açmaya başlamasıdır (21). Sonuç olarak mahkeme grubunda, kadınların yüksek oranda dayak yediklerini ve cinsel ilişkiye zorlandıklarını rapor etmelerine rağmen mahkeme grubunda genel öfke ve öfke dışavurum puanlarının düşük gelmesi, şiddet uygulayan tarafın sorunu görmezden gelerek bu durumu dışarıya aksettirmek istememesi ya da bu grupta boşanmayı istemeyen eşlerin durumu olduğundan iyi gösterme eğilimi içinde oldukları şeklinde açıklanabilir. Çiftlere test uygulanmadan önce yapılan görüşmede, boşanmayı istemeyen tarafın sorunları yok sayıp evlilik ilişkilerini olduğundan iyi gösterme eğilimi dikkat çekmiştir. Ayrıca bireylerin öfke tutumları Eksen I ve Eksen II psikiyatrik bozukluklarla ilişkili olarak değişebileceğinden eş terapisi sürecinde danışanların bu açıdan da değerlendirilmeleri uygun olacaktır.

Cinsel ilişkiyi zorlamaya göre gruplar karşılaştırıldığında kontrol grubunda diğer iki gruba oranla hiç cinsel ilişkiye zorlama olmaması dikkat çekicidir. Diğer iki grupta istatistiksel olarak anlamlı olmasa da, cinsel ilişkiyi zorlama görülmektedir. Cinsel ilişkiye zorlama cinsiyete göre gruplar arasında karşılaştırıldığında mahkeme grubundaki kadınların anlamlı derecede yüksek oranda her zaman cinsel ilişkiye zorlanma rapor ettikleri saptanmıştır.

Çalışmamızdan elde edilen bulgular EDAM ve mahkeme grubundaki kadınların erkeklerden daha çok cinsel ve fiziksel şiddete uğradıklarını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar Gülcur ve O'Leary'nin çalışma sonuçlarıyla uyumlu bulunmuştur.

Yine 1993 yılında Türkiye'de yapılan bir alan çalışmasında, eşlerden birinin alkol kullanması durumunda aile içi şiddetin arttığı ve eğitim düzeyi yüksek eş-

lerin daha az şiddet uyguladığı saptanmıştır. Bu araştırmanın temel bulgularından biri de, şiddetin kuşaktan kuşağa sorun çözme biçimi olarak aktarılması ve yaşam pratikleri içerisinde bunun pekiştirilmesi ile şiddet davranışının hem sürmesi, hem de alanının genişlemesinin sağlandığıdır (22).

Bu çalışmada yüksek öğrenimlilerin çoğunlukta olduğu kontrol grubunda eşe karşı fiziksel ve cinsel şiddetin düşük oluşu, bireylerin eğitim düzeylerindeki artışa bağlı olarak şiddet eğilimlerinin azaldığı yönünde yorumlanabilse de, bu görüşü desteklemeyen çalışmalar da bulunmaktadır. Günay (1995), yaptığı bir alan çalışmasında, kadınların % 19.3'ünün erkeklerin ise, % 16.5'inin yüksek okul mezunu olduklarını, bu sonuçların aile içi şiddetin eğitim düzeyi yüksek olan ailelerde de görülebileceğini gösterdiğini ileri sürmüştür. Ayrıca, çalışmaya alınan çiftlerden % 36.5'inde, karı koca arasındaki eğitim düzeylerinin de fark olup, kadınların % 61.5'inin eğitim düzeylerinin daha yüksek bulunduğunu belirtmiştir (23). Yüksel & Kayır'ın (1986) çalışma sonuçları da bu çalışmanın sonuçları ile uyumlu bulunmuştur (24).

Kadına yönelik saldırganlığın her sosyoekonomik seviyede görülebileceği, ancak saldırganlığın sosyoekonomik seviyenin düşmesiyle arttığı bildirilmektedir (8,9). Günay ve arkadaşları da (1995), aile içi şiddetin sadece düşük sosyoekonomik düzeyli ailelerle sınırlı tutulamayacağını ileri sürmüştür (23).

Bu çalışmanın hipotezini destekler nitelikte kadına yönelik cinsel ve fiziksel şiddetin yüksek bulunduğu mahkeme grubunda, yoğun geçim zorluğu yaşayanların ve sosyal güvencesi olmayanların sayısının diğer gruplara oranla daha yüksek bulunması, düşük sosyoekonomik düzeyli ailelerde aile içi şiddetin daha sık rastlandığı şeklinde yorumlanabilir.

Samsun Üniversitesi Aile (Araştırma ve Uygulama) Merkezi'nce, geriye dönük olarak, Konya mahkemelerinde 1993 yılındaki kesinleşmiş boşanma davası kayıtları incelendiğinde, toplam 526 boşanma sonucundan 139'unda (% 26.42) kadına karşı şiddet saptanmıştır. Kadına karşı şiddet en yüksek oranda (% 42.44) sözel, ikinci sırada (% 33.09) fiziksel ve son olarak da (% 24.46) hem fizik, hem de sözel olarak bulunmuştur. Eşler arasındaki yaş farkı şiddet ile ilişkili bulunmuş, özellikle kadının yaşının erkeğin

yaşına eşit ve büyük olması durumunda, yine kadının boşanma yaşı düştüğünde şiddetin arttığı saptanmıştır. Kadına karşı şiddetin en çok 21-36 yaşlar arasında uygulandığı görülmüştür. Kadına karşı şiddet, erkek ve kadının evlilik yaşı, erkeğin boşanma yaşı, evlilik süresi, çocuk sayısı, köy, kasaba ve şehirde yaşama, erkeğin ve kadının evlilik sayıları ile istatistiksel olarak ilişki göstermediği bulunmuştur. Ayrıca, bu çalışmada eşler arası geçimsizliğin saldırganlığı artıran önemli etkenlerden biri olduğu saptanmıştır (7).

Bu çalışmanın sonuçları, evlilikte fiziksel ve cinsel şiddetin evlilik yaşantısını olumsuz etkilediğini açıkça ortaya koymaktadır. Bazı çiftler evliliklerini kurtarmak amacıyla yardım arayışına girerken, birçok çift yaşadıkları sorunları dışarıya aksettirmemekte, aile içinde yaşanan şiddetin üzeri örtülmektedir. Araştırmamızdan elde edilen bulgular Samsun Üniversitesi Aile Araştırma ve Uygulama Merkezi'nce yapılan araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Mahkeme tarafından gönderilen evli çiftlerde aile içi şiddetin belirgin olarak yüksek saptanmış olması, şiddet içeren evliliklerin çok büyük oranda boşanma ile sonuçlandığını göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. Vahip I: Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: farklı bir açıdan bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(4): 312-319, 2002.
2. Gülerce A: Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1996.
3. Koptagel-İlal G: Davranış Bilimleri 4.baskı, Nobel Tıp Kitabevleri, 2001.
4. Andrews AB: Developing community systems for the primary of family violence. *Fam Community Health* 16:1-9, 1994.
5. Uruk Çiftçi A, Sayger TV: Perceptions of women in violence of Turkish people living in US. XIV. International Family Therapy Association World Congress, Ball Hall The University of Memphis TN, USA, 2004.
6. Doğrusöz M: Türkiye'de kadın sorununa duyarlı terapinin ilkeleri nelerdir? İçgörü Yayınları, İçgörü Psikoterapi Merkezi, 2004.
7. Özkan İ, Böke Ö: Boşanma ile sonlanan evliliklerde kadının hedef olduğu saldırganlık. *Aile Kurultayı, Sözel Bildiri*, 1994.
8. Hoffman KL, Demo DH, Edwards JN: Physical wife abuse in non-western society: An integrated theoretical approach. *Journal of Marriage and the Family* 56:131-46, 1994.
9. Kitson GC, Langlie JK: Couples who file for divorce but change their minds. *Amer J Orthopsychiatry* 54:469-489, 1984.
10. Koşar N, Arıkan Ç: Evlilikte kadının fiziksel olmayan istismarı. XXVI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Sözel Bildiri, İzmir 1990.
11. O'leary KD, Barling J, Arias I, Rosenbown A: Prevalance and stability of physical aggression between spouses: A longitudinal analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 57:263-68, 1989.

12. Dickstein LJ: Spouse abuse and other domestic violence. *Psychiatric Clinics of North America* 6:11-29, 1988.
13. Gelles RJ: Family violence. *Ann Rev Social* 11: 347-67, 1985.
14. Frazer M: Domestic violence: A medicolegal review. *Journal of Forensic Sciences* 31: 1409-1411, 1986.
15. Coyne JC, Thompson R: Marital quality, coping with conflict, marital complaints, and affection in couples with a depressed wife. *Journal of Family Psychology*, 16(1): 26-37, 2002.
16. Lawrence E, Bradbury TN: Physical aggression and marital dysfunction: a longitudinal analysis. *Journal of Family Psychology*, 15(1):135-154, 2001.
17. Bradbury TN: *The developmental course of marital dysfunction*. New York: 1998, Cambridge University Press.
18. Quigley BM, Leonard KE: Desistance of husband aggression in the early years of marriage. *Violence and Victims*, 11: 355-370, 1996.
19. Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet. AAK Yayınları, Ankara, 103 s, 1997.
20. Bilişsel Davranışçı Terapilerde Kullanılan Ölçekler. Türk Psikologlar Derneği, Ankara, 1997.
21. Eriştiren P: Cinsel işlev bozukluğu tanısı konarak terapiye alınan kadın olgularla, evlilik içi çatışma nedeniyle terapiye alınan kadın olguların, psikiyatrik komorbidite ve evlilik ilişkilerinin değerlendirilmesi. *3P Dergisi*, Cilt:8, Haziran, 5-13, 2000.
22. Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları, AAK Yayınları, Ankara, s.321, 1995.
23. Günay Y, Ramadanoğlu E: Aile kavramı içinde kadına yönelik fiziksel şiddet olayının Adli Tıp Kurumu'na yansması. *Çalışma Ortamı Dergisi*, 19: 40-48, 1995.
24. Yüksel Ş, Kayır A: Psikiyatriye başvuran "Örselenen Kadın"ın tanınması. *Düşünen Adam*, 1: 8, 1986.